

Τίτλος εργασίας: « Η έρευνα δράσης στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση»

Όνοματεπώνυμο:Καζταρίδου Αλίκη, δασκάλα με οργανική θέση στο 1^ο Δημοτ. Σχολείο Καστοριάς, μετεκπαιδευθείσα στο Διδ/λείο Δ. Γληνός, γραμματέας της ΔΕ του παραρτήματος ΠΕΕΚΠΕ Δυτ. Μακεδονία **Δ/νση:** Μητροπόλεως 92, 52100 Καστοριά, **τηλ:**2467025262, 6973830595, **e-mail:**alecxatzi@sch.gr

Λέξεις κλειδιά: έρευνα δράσης, ερευνητική μέθοδος, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, καινοτόμος δράση, ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής, σχεδιασμός, παρατήρηση, δράση, αναστοχασμός, ενεργός συμμετοχή, μεταρρύθμιση, αυτοαξιολόγηση, συλλογή δεδομένων, εξωτερικοί παρατηρητές, κριτική ανάλυση, συνεργασία, χειραφέτηση, αυτοπεποίθηση, επαγγελματική ανάπτυξη.

Θεματική ενότητα: Έρευνα

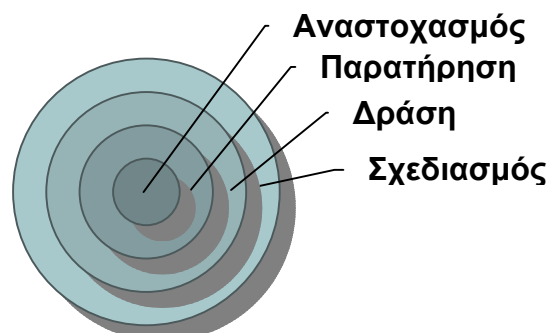
Περίληψη

Στα προγράμματα Π.Ε που υλοποιούνται εδώ και αρκετά χρόνια στο δημοτικό σχολείο οι εκπαιδευτικοί στήριξαν και στηρίζουν, πολλές ελπίδες για επαναστατικές αλλαγές στην επίσημη εκπαίδευση. Εν τούτοις η εισαγωγή εναλλακτικών πρακτικών και μεθόδων σε ένα σύστημα συγκροτημένο από συγκεκριμένες εκπαιδευτικές αντιλήψεις μπορεί να είναι καταστροφική για την ίδια την καινοτομία. Θεωρώ ότι οι εκπαιδευτικοί αξιοποιώντας την έρευνα δράσης, στην Π.Ε 'χώρου που δυνητικά εγγυάται την ελεύθερη και αυτόνομη δράση' έχουν τη δυνατότητα ως ερευνητές σε ατμόσφαιρα αναστοχασμού και αυτοαξιολόγησης, συνεργασίας και συντονισμένης δράσης να χειραφετηθούν από τυπικές - παραδοσιακές σχολικές συνήθειες και να συμβάλλουν ενόψει και των αλλαγών που επιχειρούνται με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ) στην προώθηση της Π.Ε και στην ανανέωση του σχολείου.

Σκοπός της εργασίας:Η αξιοποίηση της έρευνας δράσης για την προώθηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και την ανανέωση του ελληνικού σχολείου.

Θεωρητικό υπόβαθρο - Συζήτηση

Η έρευνα δράσης αποτελεί μια εναλλακτική ερευνητική μέθοδο, με την οποία οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί μελετούν και κατανοούν πλευρές της καθημερινής τους πρακτικής και μέσω μιας σειράς μηχανισμών (παρατηρήσεις, ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις κ.λπ.) προσπαθούν να τις βελτιώσουν ή να τις αλλάξουν(McNiff,1988). Το θεωρητικό σχήμα που καθοδηγεί την έρευνα δράσης και το οποίο στο πλαίσιο της κριτικής εκπαιδευτικής θεωρίας στηρίζεται οπωσδήποτε στον κριτικό αναστοχασμό θα μπορούσε σύμφωνα με τους Carr και Kemmis να έχει στο επίκεντρό της μια σειρά κύκλων **σχεδιασμού, δράσης, παρατήρησης και αναστοχασμού.**

Στην πράξη η όλη διαδικασία αρχίζει από κάποιο πρόβλημα ή μια γενική ιδέα για την επιδίωξη κάποιου στόχου. Στη συνέχεια προκύπτει ένα ‘συνολικό σχέδιο’ για τον τρόπο που θα πραγματοποιηθεί ο στόχος. Ακολουθεί δράση, παρατήρηση, αναστοχασμός πάνω στα αποτελέσματα της δράσης, επανεξέταση και σχεδιασμός νέων βημάτων δράσης. Η έρευνα δράσης πραγματοποιείται κυρίως από τους εκπαιδευτικούς χωρίς όμως να αποκλείεται ο ρόλος ειδικών ερευνητών που μετατρέπονται σε εξωτερικούς παρατηρητές και διευκολύνουν την έρευνα που διεξάγουν οι εκπαιδευτικοί.

Η νέα αυτή ερευνητική μέθοδος που συναρθρώνεται με τις έννοιες ‘δράση’ και ‘έρευνα’ και είναι συμμετοχική, δημοκρατική, κριτική και επιδιώκει τη μεταρρύθμιση προσιδιάζει απόλυτα στη φιλοσοφία, την παιδαγωγική, την πολιτική και ηθική διάσταση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ο περιβαλλοντικός και ο εκπαιδευτικός στόχος της Π.Ε που εκφράζει την πολλαπλή της διάσταση και υπογραμμίζει τον προοδευτικό και καινοτόμο χαρακτήρα της, υπηρετείται στην εκπαιδευτική διαδικασία από την ιδιαίτερη μεθοδολογία με την οποία αυτή προσεγγίζεται. Σύμφωνα όμως με τον Φαμπρ (1986) η εισαγωγή εναλλακτικών πρακτικών και μεθόδων σε ένα σύστημα συγκροτημένο από συγκεκριμένες εκπαιδευτικές αντιλήψεις μπορεί να είναι καταστροφική για την ίδια την καινοτομία. Ακόμη για την Παπασιδέρη (1991) τα καλύτερα προγράμματα δεν μπορούν να έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, αν οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν κατανοήσει τους στόχους και τις διαδικασίες για την υλοποίησή τους.

Είναι και θεμιτό και αναμενόμενο το περιεχόμενο και ο ρόλος της Π.Ε στην εκπαιδευτική διαδικασία να μην κατανοήθηκε στη θεωρία και στην πράξη με τον ίδιο τρόπο από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Υπάρχουν έτσι πολλά ερωτηματικά για τη θέση της στο αναλυτικό πρόγραμμα, τη θεματολογία, τη μεθοδολογία, τους παράγοντες που εμποδίζουν την εφαρμογή της και γενικότερα της μελλοντικής προοπτικής της.

Θεωρώ την εμπειρία και τον προβληματισμό των ίδιων των εκπαιδευτικών, ως πολύ σημαντικά στοιχεία προκειμένου η Π.Ε και ευρύτερα η όλη εκπαιδευτική διαδικασία να ανατροφοδοτείται και συνεπώς να διαμορφώνεται με τη συμβολή τους. Η συμβολή των ίδιων των εκπαιδευτικών με τη διενέργεια έρευνας από τους ίδιους, ή αλλιώς με την εμπλοκή τους σε συνεργατικές έρευνες δράσης είναι πιο εύκολο να πραγματοποιηθεί στα προγράμματα Π.Ε, αφού στο ασφυκτικό πλαίσιο του ωρολόγιου προγράμματος του σχολείου τα παραπάνω προγράμματα αποτελούν για εκπαιδευτικούς και μαθητές χρήσιμες νησίδες που επιτρέπουν και διευκολύνουν τον προβληματισμό, την αναζήτηση, την ελεύθερη και αυτόνομη δράση, τη γόνιμη κριτική ανάλυση. Στην έρευνα δράσης μπορούν να συμμετέχουν εκτός από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που βιώνουν τέτοιες μορφές μάθησης και επιθυμούν τέτοιες δραστηριότητες να εμπλουτίσουν και να ζωντανέψουν την καθημερινή σχολική πράξη και εξωτερικοί παράγοντες όπως υπεύθυνοι Π.Ε, σχολικοί σύμβουλοι, πανεπιστημιακοί, εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε ΚΠΕ κ. ά. και ενδιαφέρονται να συνεισφέρουν την όποια θεωρητική και πρακτική γνώση κατέχουν. Σε όλη τη διάρκεια της έρευνας δράσης, προκειμένου να είναι δυνατή η επικοινωνία, οι εμπλεκόμενοι συμμετέχουν ισότιμα, συνεργάζονται αρμονικά, είναι διαλεκτικοί, ειλικρινείς, ανοιχτοί.

Ο κριτικός αναστοχασμός, που θα κατευθύνει και θα καθοδηγεί την έρευνα δράσης, για να είναι εφικτός και λειτουργικός είναι απαραίτητο να υποστηρίζεται με τη χρήση από τα μέλη της ομάδας κατάλληλων εργαλείων. Σημαντικά εργαλεία στη διαδικασία αυτή μπορούν να είναι οι παρατηρήσεις, οι συζητήσεις, οι συνεντεύξεις, οι εργασίες, οι φωτογραφίες, οι βιντεοσκοπήσεις, οι ηχογραφήσεις κ.ά, στοιχεία εξάλλου που χρησιμοποιεί η Π.Ε στη μεθοδολογία της. Με τον τρόπο αυτό θα είναι δυνατή η συλλογή δεδομένων από τις δραστηριότητες των μαθητών και την πορεία της έρευνας δράσης, η κριτική ανάλυση των οποίων μπορεί να βοηθήσει στην ακριβή αποτύπωση κάθε φορά του προβλήματος. Ιδιαίτερα θα βοηθήσει στη με σαφήνεια συνειδητοποίηση του εκάστοτε προβλήματος και στην ανάλυση των δεδομένων η χρήση από όλους τους συμμετέχοντες ενός ημερολογίου καταγραφής στο οποίο με λεπτομέρεια θα καταγράφονται όλες οι δραστηριότητες που σχεδιάζονται και υλοποιούνται. Η πρακτική αυτή θα τροφοδοτήσει στη συνέχεια το στοχασμό και την παραπέρα δράση της ομάδας.

Τέλος, συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω θεωρώ ότι η χρήση της έρευνας δράσης στην Π.Ε θα δώσει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να κατανοήσουν και να βελτιώσουν την πρακτική τους, να ενισχύσουν την αυτοπεποίθησή τους, να επανεξετάσουν τις προσωπικές τους θεωρίες, να αναπτυχθούν με άλλα λόγια επαγγελματικά. στοιχείο απαραίτητο για κριτική και με ανοικτό μυαλό αποτίμηση του έργου τους. (Kemmis, 1985/ Robottom, 1987).

Βιβλιογραφία

- Carr, W., & Kemmis, S. (2000). *Για μια κριτική εκπαιδευτική θεωρία*. Αθήνα: Κώδικας.
- Kemmis, S. (1985). Action Research. In: T. Husen and T.N Postlethwaite (Eds), *The International Encyclopedia of Education, Research and Studies*. Oxford: Pergamon Press.
- McNiff, J. (1988), *Action Research: Principles and Practice*. London: Macmillan Education
- Παπασιδέρη, Ι. (1991). *Οικολογία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών
- Robottom, I. (1987). Towards inquiry-based professional development in environmental education. In: I. Robottom (Ed), *Environmental Education: Practice and Possibility*. Victoria: Deakin University.
- Φαμπρ, Ορ. (1986), *Το Πειραματικό Νέο Σχολείο*. Αθήνα Επικαιρότητα